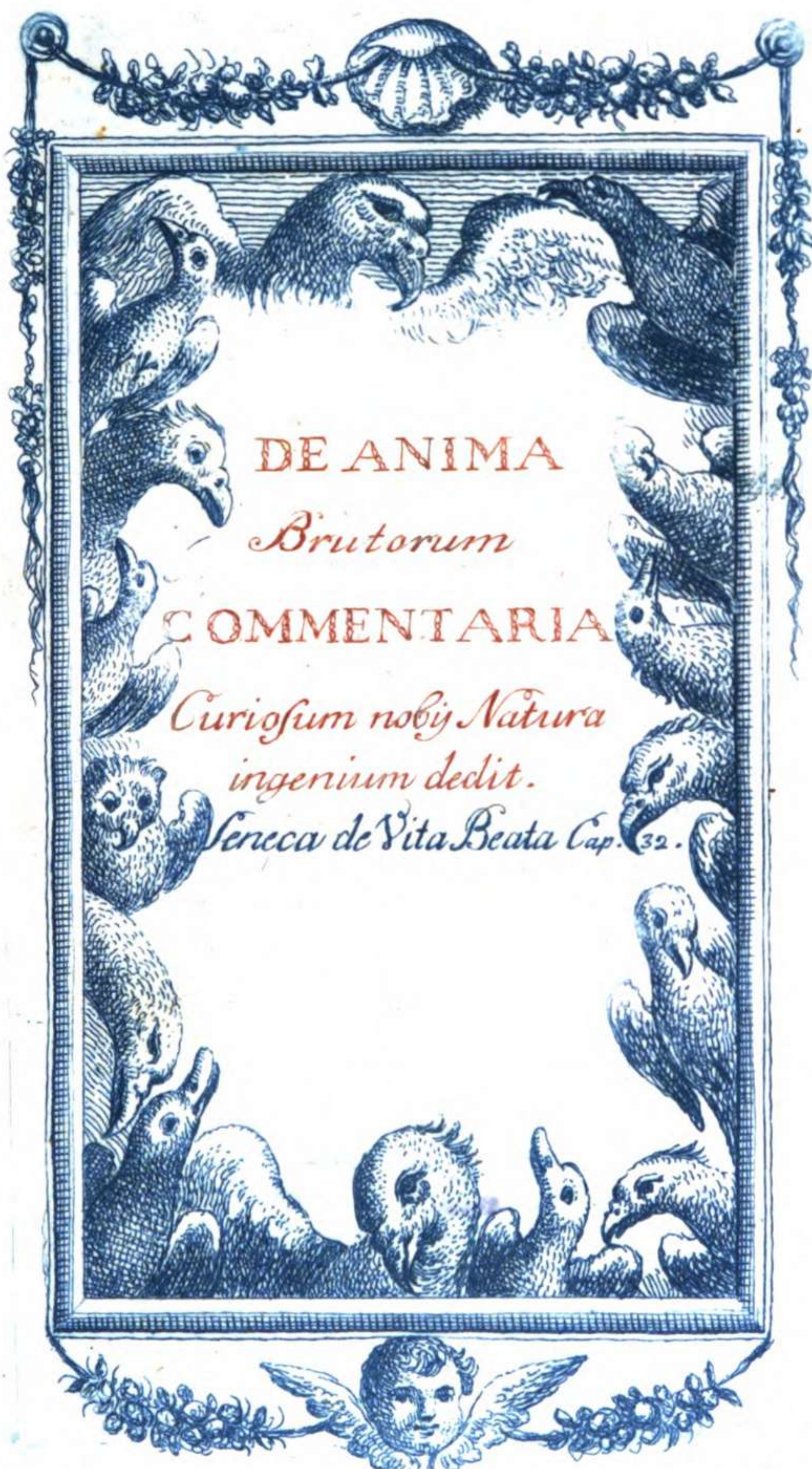

DE ANIMA

Brutorum

COMMENTARIA

*Curiosum nobis Natura
ingenium dedit.*

Seneca de Vita Beata Cap. 32.

C A P U T V *

*Quaecumque a Brutis eduntur signa vocibus, ejulati-
bus, aliisque doloris aut voluptatis argumentis ve-
ram in ipsis sensationem fieri decernunt.*

Accutire nos aut hae-
rere suspensi certe non
debemus, quin inprae-
sentiarum praeclaro e-
rectoque ingenio in
hac ipsa disputatione
progredi debeamus, qui
amplissimum haecenus
iter ex superioribus

haud interclusum fore pervidemus. Erit igitur philoso-
phi non tam gloriosa, quam vera quaerentis a Bruto-
rum nostrorum signis de germana eorum sensatione mul-
to facilius posse definire: quippe animales illorum, quae
dicuntur functiones, cum perspicua sensus & irritabili-
tatis natura collatae, ita fisdem quum fuerint bene ad-
judi-

judicatae ut nulla adversus eorum spiritualitatem reliqua fuerit difficultas, ipsae profecto in medium iterum advocantur, ut cum multis animae sentientis argumentis comparatae magis magisque vel invitos ad adfentiendum vehementer compellant.

§ 189. Itaque unusquisque praestans ingenio & diligentia, qui nullum ab exterioribus actionum humanarum signis discrimen inveniat, quod Brutis etiam commune non sit, arguere facile poterit, sentire nimirum, & cogitare, & providere, & discere, & docere, & invenire aliquid, & tam multa alia meminisse, amare, odisse, cupere, timere, angi, laetari, aliaque in lucem proferre similia ita esse spiritualis animae propria, ut quemadmodum hominibus spiritus attributa idcirco est natura, sic Belluis omnibus ob eadem argumenta spiritale prorsus operationum suarum principium fuerit a supremo Conditorum largitum.

§ 190. Porro nisi in utroque animantium genere, hominibus nempe atque Brutis, parem dicturi exinde fuerimus intercedere animorum indolem sive substantiam; equidem non perspicio, cur Dicaearchus ille sapientioribus Viris debeat, ut jure contendunt, accusari, qui apud Tullium (a) nihil esse omnino animum asseribat, & hoc esse nomen totum inane, frustraue, & animalia, & animantes appellari, neque in homine inesse animum, vel animam, nec in bestia; vimque ornam eam, qua vel agamus quid, vel sentiamus, in omnibus corporibus vivis aequabiliter esse fusam, nec separabilem a corpore esse; quippe quae nulla sit; nec
fit

(a) *QQ. Tuscul. Lib. I.*

fit quidquam, nisi corpus unum & simplex; ita figuratum, ut temperatione naturae vigeat, & sentiat. Ista vero quum nimium absurda fore nemo non noverit eruditus atque cordatus, ad saniozem propterea philosophandi rationem revocanda mens est, & quid de Brutorum ingenio nosse debeamus ex sensibilibus eorum indiciis patefaciendum nobis est tandem.

§ 191. Universorum igitur numerum etsi complecti & percensere omnem singillatim nequeamus, quibus Bruta quid velint, & quid contra respuere conentur, apertissime ostendunt, ad duo tamen suprema genera referri illa debere brevior me dicendorum methodus admonet. Ea quippe aut voces caeteroqui inconditae sunt, & sibili, & ululatus, qui aliquem edunt articulatam oris sonitum, aut gesticulationes & diversi generis motus sunt, quorum ope satis superque ipsa Bruta declarant, eos non aliunde, quam ab aliquo mentis instinctu reipsa prodire. Quae vero voces quoquomodo ab iisdem adhibitae latratus, barritus, hinnitus, rugitus, mugitus, balatus a Grammaticis vulgo dicuntur; quibus tamen vocabulis nil aliud innuere belluae solent & volunt, quam variam loquendi rationem, quam suo more & natura fundunt canes, elephantes, equi, leones, boves, oves, aliaeque pecudes, quas silentio obaequam orationis brevitatem praetermittere volumus, quum pro earum multiplici necessitate urgentur, aut rerum sibi congruentium desiderio.

§ 192. Plura autem existunt in omni qua late patet natura Brutorum genera, quae ululatu discernuntur; quemadmodum Lupi, & Aves nonnulli; alia vero sibilis

tan-

tantum, ut amplissimum serpentium, & volucrum pene omnium regnum, in quibus utrisque tamen tantum tamque latum intercedit discrimen, ut a nonnullis unisonum sibilum, ab aliis numerosum & frequenti vocum conversione modulatum quisquis facile valet experiri, quamprimum attentiores iis accommodet aures suas aviculis etiam, quae aut nobiscum saepe versantur, aut statis transvolare solent temporibus alio turmatim commigraturae.

§ 193. Nihil de Piscibus dicere attinet, qui mutorum animantium attributo a Scriptoribus, & ab ipso rerum meliorum ignaro vulgo appellantur. Ipsi nihilominus solent, ut erimus exinde dicturi, tantundem portendere motibus permultis, eaque idcirco supplere, quae a reliquis terrestribus, & volatilibus animantibus vocis praesidio fiunt. Vocibus carent utique Pisces omnes: neque tamen, si illis istae aliave id genus similia desint, hoc propterea putandum est, nihil eos unquam habuisse a natura, unde sensationes patefacerent suas, atque pathemata. Quare excutiendum aliquid fore videtur, ut liquido constet quid sit carere, nec quid relinquatur erroris in verbo. Ex Tullii itaque monitis (a)

„ carere hoc significat egere eo quod habere velis
 „ Dicitur enim alio modo etiam carere quum aliquid
 „ non habeas, & non habere te sentias, etiamsi id facile patiare. Carere enim in morte non dicitur; non
 „ enim esset dolendum. Dicitur illud in morte carere,
 „ quod est malum; sed ne vivus quidem bono caret,
 „ si eo non indiget; sed in vivo intelligi tamen non
 po-

(a) *Quaest. Tusc. Lib. I.*

„ potest regno carere. „ Itaque marinis caeterisque aquatilibus animantibus etsi vocis qualiscumque usus fuerit pro suarum necessitatum postulatione denegatus, eo nihilominus ita privari illa patiuntur, ut nihil inde consequatur, quod sibi aut moerorem afferat, aut egestatem, aut ad bona conquirenda angustiam: habent quippe tot alia a natura praesidia, quibus semet bene tueantur a malis, & delectabilia atque utilia nanciscantur quot in reliquis terrestribus Brutis desiderari a nemine queant. Haec tamen obiter dicta volumus: nunc eo, unde coepta oratio est, regrediamur.

§ 194 Taurorum cumprimis mugitus, quum in juvenecas libidine furunt atque exardescunt, tot quidem voces esse animi amore correpti indices perspicue ostendunt, quoties ipsi infensissimos alios ex eorundem genere armentis accedere vel eminus videant, qui parem in vacas aestum explere aggrediantur. Alia praeterea signa ipsi produnt, quae nonnisi animi cogitantis acriterque affecti esse queunt. Singula complectemur pro ea quam locus hic patitur aequissima brevitate, quae tum a laudatissimis Scriptoribus, tum ab ipsa saepe obvia experientia petuntur. Quamprimum ergo alter alterum cernat, uterque continuo taurus mugire incipit, cervicem jactat, & truculento obtutu tum acerrimam utrinque instare pugnam minitatur. Concurrent ambo deinde, posteaquam pedum pulsu, pulveris jactatione, & frequenti effuso naribus spiritu seipsos ad certamen provocarint: effraeni demum impetu invicem ruentes semet eoque vulneribus cedunt, quousque eorum alteruter è prelio victoriam retulerit, & adversarium pene prostraverit.

§ 195.

§ 195. Quantum Feles insuper inter se dimicent, atque inconditis ululatibus se invicem increpare videantur, non est qui ignoret, nisi qui eas belluas aut infra suas, aut in aliorum domibus familiares viderit nunquam, vel aliquando ejulantes non auscultaverit. Eae scilicet belluae mutuis se laceffere solent contumeliis quo tempore in venerem pronaе urgeri se sentiunt, & de acquirenda foemina magnopere contendunt: eorum siquidem animantium masculi eo feruntur singuli, quo natura poscente abripi exstimulantur; quare & majores tunc accedunt pro comparando eorum fine conatus, quem ardentissime expetunt, & flagantiori adversus sibi similes furunt iracundia, quos felicitatis extremae putant esse raptores. Mirum certe est quot ipsi vocum modificationibus atque conversionibus persaepe utantur, quibusque insuper versutiis semet vicissim decipere studeant, quum immobiles vultibus conversis, & saepenumero ad mutuum contactum admotis nonnisi lacrymabilibus questibus fundendis intenti esse videntur! Attamen tanta vocum varietate quid nisi patefacere invicem debent, quam affectuum eorum copia torqueri, qui amorem, & quidem vehementissimum, solent vel in hominibus comitari?

§ 196. Brevi duntaxat animadversione oves, agnos, haedos, hircos spectare obvia experientia debemus, quum isti balantes auscultantur, si potissimum nutantes, incerti, atque a reliquo grege fortassis disjuncti huc illac vagentur, & per arva, perque sylvas & sociis nuncium mittere geminatis tremulisque vocibus contendunt, & se una ingenti amittendae incolumitatis pavore

vore correptos esse demonstrent. Aut igitur frustra, atque ad iudiciorum ludificationem eorum animantium a natura signa sunt instituta, aut eadem existimemus oportet ita ab iisdem emitti saepe folere, ut non verosimilius solum, verum etiam maxime certum & exploratum inde fiat, quod huiusce Capitis scopo est eminino cohaerens.

§ 197. Nunc deinde canum voces five latratus expendamus, eorum vero cumprimis qui venatici sunt, quive feras turmatim vestigare ipsasque etiam apprehendere nituntur. Mirum profecto apparet quot ipsi, quum feris iisdem accessere propius, ululatus praearum capiendarum fervore obloqui, gannire, maledictisque increpitare soleant! Ipsi autem mirandum plane spectaculum praebere debent philosopho; qui rerum specie tantum haudquaquam delectatur, sed intimam naturae indaginem quaerit; quum suas voces non inconsulto aut intempestive ostendunt, easque pro temporum locorumque circumstantiis adhibere, aut etiam continere scite valent. Porro quum venationi incipendae canum ductores prospiciunt, atque ab urbe ad arva, & nemora properant illos cernere & audire fas est latratibus ita exultantes atque perstreperentes, ut idcirco eo majori tunc temporis se efferri laetitia testentur, a qua cohiberi non possint, quò leporum, cervorum, aliarumque ferarum persequendarum operi vicinius appropinquare dignoscant. Deinde vero sua venatoribus loca five stationes quamprimum fuerint protutiori belluarum captura constitutae, canes illico conticescere incipiunt, atque ore naribusque semper ad

terram projectis a vallibus ad montes perniciosissimo saliunt transcurruntque impetu, atque ita omnes lucorum latebras invifunt, ut si qua delitefcant quaefita faera fugere, & coram venatoribus huc illac dispositis transire compellatur. Sed fimul ac five lepus, five hinnulus eruperit aliquis, atque eorundem oculis apparuerit, abfque mora latratus congeminant, atque venatores admonent quid illis faeto fit opus, ne ipfos ab eorum iſtibus aufugere patiantur. Quamobrem neminem iſta intuentem, aut ab ipſis venatoribus audientem, niſi per jocum, inficiari poſſe cerro arbitramur, canes ejuſmodi iſdem ad illa conſtanter peragenda impelli reipſa virium mechanicarum conatibus, quae ſint in eorum affectuum, & cognitionum ratione, ut ajunt, directa, quibus pari caeteroquin agerentur impetu homines, ſi pro eorum calliditate variisſque pathematibus propoſitum ſibi quemlibet finem aſſequi ordinatiſſime contenderent. Ab hiſce vero exemplis digreſſi aliorum animantium ſignis Commentaria noſtra eo ſemper illuſtrius amplificare nitamur, quo uberius natura ipſa doctorum indoctorumque magiſtra dicendorum materiam cuilibet undequaque ſuppeditat.

§ 198. Quod alibi Elephantorum ingenium ſubtile atque humano ſimillimum diximus (§ 15. § 59.) rebusque, & affectibus percipiendis idoneum, hoc ipſum proſecto externis vocum aliarumque ſignificationum argumentis ſaepe ſe pandere Scriptores tradiderunt iidem, de quibus temperantioribus viris nullus fuit unquam aequus ambigendi locus, quum teſtes harum rerum accivimus illos, atque laudatores. Bruta porro hujusmodi quantum
ho-

hominum genus amare, tandem ab eorum insidiis sollicitè cavere dicuntur ob magnum libertatis amorem, in cuius desiderio etiam mansueti perseverant. Itaque noctu suam serviendi conditionem, non barritu solum deplorare ex Philostrato refert Gillius, verum etiam luctuosa alterius vocis, non quidem interdum usitatae, murmuratione, quam gemitibus similem diceret; quibus ita lamentantibus si quis forte interveniat, illico questibus moderantur suis, perinde ac verecundia & hominum conspectu deterrentur.

§ 199. Quamquam non sumus ignorari, multos studiose contra esse dicturos; non nos tamen ista deterrent, neque a scribendi proposito valent ullatenus revocare: quae certe vitare nullo modo potuimus, nisi nihil omnino scriberemus. Verum si isthaec philosophandi copia multitudinis iudicio solum probanda litteris consignaretur nostris, caecutire nos ipsi consulto vellemus: nullum siquidem latere potest eruditum rebusque litterariis apprimè consultum, multos passim reperiri, qui nihil laudent, nisi quod se imitari posse confidunt; nonnullos vero existere, qui ea vituperent omnia, quorum ut verum adsequantur otio, & studio affectibus vacuo abuti non debent. Haec autem de Brutorum ingeniis ab eorum vocibus firmissima, ut arbitramur, demonstratione petitis qui adspernetur, ab universa philosophiae scientia longissime abest, atque eorum hominum numero adcenferi debere se probat, quorum modo meminimus. Attamen nec philosophiae huius nostrae vituperatoribus respondendum fore decrevimus, neque item minus vera quaecumque haecenus scripta patent existi-

mare debemus, quod eorundem suffragiis careant, aut forte tanquam falsa & absurda traducantur. Caeterum si cum aequioribus Commemrariorum nostrorum iudiciis fermocinatio hic esset habenda, praeter illa quae haecenus methodo & ratione duce elucubravimus, haec perinde, quae mox consequuntur, juxta propositum, animadversiones iisdem objicere valeremus.

§ 200. Cur homines aut in temperanda voluptate, aut in cohibendo ferendoque dolore moderate agant non amplissima solum philosophorum nos docent instituta, verum etiam ab intima nostrum conscientia atque experientia erudimur. Ipsa nimirum ratio atque educatio praescribit optima; ad quam persequendam nos docti, dicam ne potius, quam facti a natura; ut in utrisque extremis nimium illud caveamus, quod honestati, quod decoro adversatur. Turpe siquidem ad rationis leges bene composito cuique apparet, aut voluptatum fructuum motus nolle compescere, earumque effraenum signa praebere, aut in doloribus exasperatas voces emitte omnemque animi abjicere constantiam, quae ipsum etiam dolorem nescio quo pacto mitiorem facit. In omnibus denique officiis vitae obeundis, quemadmodum nobis animi adhibenda contentio est, ita in omni dolore atque voluptate maxime nobis est providendum, ne quid effuse, ne quid inconcinne, ne quid abjecte, ne quid ignave, ne quid ferviliter muliebriterve faciamus: aut si laetitia exultare, vel ingemiscere vocibus nonnunquam forti honestoque viro concessum est, utrumque tamen fieri quibusdam obnitentibus virtutis legibus sobrie permittitur. Quid haec igitur cum Brutorum vo-

cibus

cibus seu clamoribus quaeso commune? Illud profecto commune omnino intercedere posse censemus, ut quae ab hominibus propter honestatis disciplinam exerceri dicuntur una artis sive educationis ope ab animantibus belluis perinde fiant. Itaque Bruta a capiendis voluptatibus saepe avocantur, neque ulla earum appetendarum sive fruendarum proferunt argumenta, si quando exercitata, aut sub ductoris manu degentia malle se obtemperare ostendant, quam earundem spe allici nunquam patiantur. Ita dolori non cedunt, neque gemitum aut ejulatum ullum lamentabilem, abjectum, imbecillum prodere sinent aliquando, si laborare juxta educationis morem, si ponderibus premi, si asperrima aggredi forte cogantur; etsi ea animi contentione non agant, quam homines honesti atque fortes ob virtutis imperium tenere consueverunt, id tamen efficient vi, terroribus, & minis adacta. Quapropter equi nitrire desinent, aut nec oculos forte in equam convertent, neque ulla libidinis explendae cupiditate commoveri poterunt, quum habenis regi atque in gyrum agi caeperint, aut quum fortassis verbera & equitis imperantis voces senserint imminere, iisque ad usitatas exercitationes vehementer urgeri. Igitur si clamores, si gemitus, si contra delectationis belluae reliquae signa varia intuentibus objiciant aliquando, ideo pro animi eorum diversimode affecti usurpari tuto poterunt argumentis, quod ab iisdem semet abstinere penitus aut temperare aliquatenus soleant, quamprimum educationis vi, seu inveterato receptae disciplinae more cohibeantur, aut in adversam ab earum sensu, & voluntate consuetudinem aequabiliter flectantur.

tur. Etenim si fecus virium mechanicarum legibus, ut Automata solent, aut sanguinis tantummodo per omnia vasa excurrentis elatere atque impulsu inania illa & umbratilia doloris voluptatisve, pro re nata, promerentur indicia, nihil sibi artes atque institutiones vindicare unquam possent, quominus perpetuo atque invariabili ordine illa perficerentur. Atqui si dolorum patientiam meditemur, quum belluae permultae sub hominum disciplina gubernantur, nihil certe habet illa, quod cum ejulatibus conferri possit iis, quos saepe ac moleste fundunt ipsae, quum sibi relictæ agunt pro varia externarum rerum in organa sensoria dolorifica impressione. Latius manaret hæc ratio, si idem in Brutis discrimen animadvertere vellemus quum ipsa oblectamentis hauriendis intenta esse videntur. Itaque in animantibus ratio & disciplina quum illud vehementer efficiat, ut ultro nec in prosperis atque delectabilibus ipsa nimium se exultare, nec in adversis & injucundis frangi ac desperare externis signis demonstrent, jam pervium esse quis non videat, nonnisi a spiritali & spontaneo animae principio profecta illa atque manantia quaecumque a Brutis exhibentur, si quando, nullo accedente praeceptoris imperio sive timore, libere omnino operentur, & se propterea effusa in voluptatibus, aut contra in aegritudinibus dolorificis intolerantia esse sensibilibus permultis testentur argumentis?

§ 201. Attamen minora isthaec quae hætenus diximus fore certo putamus, quamprimum, caeteris omnibus Brutorum inconditis vocibus ferme neglectis, articulatam quorundam loquelam expendere tantisper agg-